

SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN TYÖHYVINVOINTI JA TOIMINTAMAHDOLLISUUDET NIUKKUUDEN AIKAKAUDELLA¹

Maija Mänttari-van der Kuip: YTT, yliopistonopettaja (ma), Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto

maija.manttari@jyu.fi

Janus vol. 23 (3) 2015, 329–335

Toukokuun hallitusohjelmaneuvoiteluissa väännettiin siitä, mistä hyvinvointiyhteiskunnassamme voidaan karsia, mistä kiristää ja mistä luopua. Uutisotikot puolestaan täytyivät leikkauslistoista, säästöistä, sopeutuksista ja kipeistä päätöksistä. Pysyvän niukkuuden aikakaudella (ks. Pierson 2001) sosiaalityö on joutunut ahtaalle ja kiristyvä menoa näyttää olevan luvassa sosiaalityöntekijöille sekä heidän asiakkailleen myös tulevina vuosina. Näin kuvaakin työpäiväänsä ja hyvinvointiaan eräs tutkimukseni (Mänttari-van der Kuip 2015a) vastaajista, sosiaalityöntekijä, jonka työssä niukkuuden politiikka konkretisoituu: ”*Olen aamuisin erittäin motivoitunut ja innostunut työtehtävistä. Yritän ehtiä niin paljon kuin mahdollista päivän aikana. Aina työpäivän päättyessä olen silti tyytymätön siihen, mitä olen ehtinyt tehdä. Menen erittäin väsyneenä kotiin. Harrastukset ovat jääneet minimiin. Työaika ei riitä. Pidän työstäni, mutta kiire on kova. Psykke kestää tällaista kiirettä vain sen verran kuin on välttämätöntä. Sitten jaksaminen loppuu: heti samana päivänä.*”

Tarkastelin väitöstutkimuksessani sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia tiukan talouden oloissa (Mänttari-van der Kuip 2015a). Tutkimukseni perustuu laajaan vuosina 2011–2012 kerättyyn kyselyaineistoon. Tutkimukseen osallistui yli puolet Suomen kunnista. Kyselyn vastaajat työskentelivät sosiaalityöntekijän tehtävissä julkisissa sosi-

aalipalveluissa aikuissosiaalityön ja lastensuojelutyön tehtävissä. Tavoitteenani oli selvittää sosiaalityöntekijöiden työhyvin- ja pahoinvoinnin kokemusten yleisyyttä sekä tarkastella sosiaalityöntekijöiden toimintamahdollisuuksissa tapahtuneita muutoksia. Selvitin tutkimuksessani työntekijöihin kohdistuvan organisatorisen tilivelvollisuuden yhteyttä työntekijöiden toimintamahdollisuuksiin. Lisäksi tarkastelin koetun resurssiniukkuuden roolia työpahoinvoinnin kokemusten selittämisessä.

Pääpaino tutkimuksessani oli toimintamahdollisuuksissa (ks. Sen 1992 ja 1993), jotka liittyvät eettisesti vastuullisen työn tekemiseen. Sosiaalialan ammattieettisten ohjeiden (Talentia 2013) mukaan sosiaalityön tavoitteenahan on syrjäytymisen ehkäiseminen ja asiakkaiden hyvinvoinnin sekä osallisuuden lisääminen. Näitä tavoitteita kohti sosiaalityössä pyritään tukemalla asiakasta muutostyössä, ihmissuhdeongelmien ratkaisussa sekä itsenäisen elämänhallinnan edistämässä. Sosiaalityöntekijän tulee pyrkiä työssään asiakaslähtöisyyteen, luottamuksellisuuteen ja asiakkaan kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Hänen tulee myös vastustaa epäoikeudenmukaista politiikkaa ja toimintatapoja sekä pyrkiä oman ammattitaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Toisin sanoen, sosiaalityöntekijät ovat työssään selontekovelvollisia sekä ammatikunnalleen että asiakaskunnalleen

(ks. Banks 2004; Juhila 2009). Työskennellessään julkisissa sosiaalipalveluissa sosiaalityöntekijät ovat kuitenkin selontekovelvollisia myös organisaatiolle, jossa he työskentelevät. Itse puhun tutkimuksessani organisatorisesta tili-velvollisuudesta, jolla tarkoitan työntekijään organisaation taholta kohdistuvaa kontrollia, valvontaa, arviointia sekä työhön kohdistuvia tehokkuuteen ja taloudellisuuteen liittyviä vaateita. (Mänttari-van der Kuip 2013.)

Mitä julkisen sektorin sosiaalityössä on sitten tapahtunut ja mikä tekee sosiaalityöntekijöiden työhyvinvoinnin sekä toimintamahdollisuuksien tarkastelusta perusteltua? Kuluneiden vuosikymmenien aikana tapahtunutta muutosmyllerrystä on vaikea kuvata lyhyesti. Ajattelen, että kyse on monimutkaisella tavalla toisiinsa kietoutuneista prosesseista. Voidaan puhua hyvinvointivaltion muutoksesta, kuten markkinoistumisen käännteestä ja sen tuomista käytänteistä (ks. Julkunen 2001 ja 2006). Näin julkisella sektorilla on pyritty kohti aiempaa tehokkaampaa, tuloksellisempaa sekä taloudellisempaa työtä uuden julkisjohtamisen keinoin (esim. Hood 1991; Banks 2011; Eräsaari 2014). Voidaan myös puhua jonkinlaisesta ideologisesta, uusliberalistisestakin käännteestä ja sen myötä yksilön sekä asiakkaan vastuun korostumisesta (esim. Dominelli 1999; Harvey 2005; Lorenz 2005; Eräsaari 2014). Kaiken kaikkiaan kyse on jostakin monimutkaisesta, hybridimäisestä ja paikoin paradoksaalisestakin muutoksesta, josta on vaikea saada kiinni.

Itse päädyin lähestymään sosiaalityön tämän hetkistä ympäristöä *austerity*-käsitteen kautta (ks. Pierson 2001; Banks

2011 ja 2014). Suomeksi voitaisiin puhua pysyvän niukkuuden politiikasta tai tiukasta talouden pidosta. Suomessa 1990-luvun laman aikaiset säästöpainneet jäivät julkisissa sosiaalipalveluissa ikään kuin päälle ja muuttuivat laman päätyttyä pysyviksi arkikäytännöiksi (ks. Julkunen 2001 ja 2004). Tämä alati tiukentunut meno jatkuu yhä, mutta nyt kansainvälisen taantuman ja eurokriisin tahdissa. Niukkuudesta on tullut Paul Piersonin (2001) sanoin pysyvää ja niukkuuden käytäntöihin on yhdistynyt uudenlaisia markkinoilta lainattuja käytänteitä.

Niukkuuden politiikan kurjistavat seuraukset ovat tulleet Euroopassa traagisimmin esiin muun muassa Portugalissa ja Kreikassa. Viime viikolla Guardian (19.5.2015) raportoi kreikkalaisesta sosiaalityöntekijästä, joka ei ole saanut palkkaansa yhdeksään kuukauteen. Se antanee viitteitä asiakkaidenkin katastrofaalisesta, heidän ihmisoi-keuksiaan loukkaavasta tilanteesta. On toki selvää, että kotimainen niukkuus ei yllä dramaattisuudessaan tähän, mutta se on silti vahvasti läsnä sosiaalityöntekijöiden työssä ja uhkaa asiakkaiden taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutumista.

Itse olen tarkastellut tätä muutosta työntekijöiden työhyvinvoinnin näkökulmasta ja pyrkinyt selvittämään, mitä koettu resurssiniukkuus ja siihen yhdistyvät käytännöt tarkoittavat työntekijöiden hyvinvoinnin ja toimintamahdollisuuksien kannalta. Laatiessani tutkimussuunnitelmaa vuonna 2009 minulla ei ollut aavistustakaan, kuinka ajankohtaiseksi tutkimusideani saattaisi seuraavan viiden vuoden aikana nousta. Pienen Eerika-tytön traaginen kohtalo,

useat perhesurmat ja niitä seuranneet selvitykset sekä sosiaalityöntekijöiden rohkeat ulostulot ovat osoittaneet, että sosiaalityöntekijöiden työntekemisen mahdollisuuksien sekä heidän hyvinvointinsa tutkiminen on edelleen ajankohtaista ja tarpeellista.

Alkuperäinen tavoitteeni oli tarkastella tasapainoisesti niin työntekijöiden hyvin- kuin pahoinvointiakin, mutta tutkimusprosessin myötä pahoinvointi sai alkuperäistä ajatustani suuremman roolin. Pahoinvoinnin kokemusten yleisyys sekä kokemukset hyvinvoinnin heikkenemisestä saivat minut tarttumaan pahoinvointiin entistä tiukemmin ja etsimään sille selitystä. Sosiaalityöntekijöistä yli 40 prosenttia raportoi työhyvinvointinsa heikentyneen kulueneen kahden vuoden aikana ja jopa 18 prosenttia kärsi työpahoinvoinnin kokemuksista useita kertoja viikossa, jopa päivittäin (Mänttari-van der Kuip 2014).

Olen tutkimuksessani liittänyt työhyvinvoinnin laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin tarkastelemalla sitä toimintamahdollisuuksien näkökulmasta (ks. Sen 1993; Otto & Ziegler 2006). Näin sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia voidaan tarkastella yhteiskuntakriittisesti, osana työn muuttuvaa yhteiskunnallista kontekstia. Tämä näkökulma jää helposti uupumaan psykologisemmista työhyvinvoinnin tarkasteleluista.

Ajattelenkin, että sosiaalityöntekijöiden työssään kokemaa hyvinvointia ei voi tarkastella irrallaan siitä yhteiskunnallisesta ympäristöstä, jossa sosiaalityötä tehdään. Walter Lorenz (2005, 97) on todennut osuvasti, että sosiaalityön

etulinjassa sosiaalipolitiikkaa sovelletaan käytännössä. Näinpä sosiaalityöntekijöiden toimintamahdollisuudet ja tämän myötä myös heidän hyvinvointinsa ovat kiinteässä kytköksessä siihen, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Kun hyvinvointiyhteiskunnat ovat astuneet pysyvän niukkuuden aikakauteen, tämä ”valittu” tie asettaa raamit myös sosiaalityön tekemiselle (ks. McDonald 2006; Banks 2004). Vaikka tarkastelenkin hyvinvointia rakenteellisesta näkökulmasta käsin, en kuitenkaan näe rakenteita muuttumattomina tai muuttamattomina. Ensimmäinen askel niiden muuttamisessa on kuitenkin niiden näkyväksi tekeminen (Arendt 2006; Wight 2006).

Tutkimukseni tuloksissa resurssiniukkuus määritteli vahvasti sosiaalityöntekijöiden työtä. Se konkretisoitui heidän työssään koventuneina tehokkuus- ja säästöpainaina sekä lisääntyneenä kiireenä ja alati kasvavana työtaakkana. Huomionarvoista on, että sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärät ylittivät ammattiliiton laatimat suositukset, joita laadukkaan asiakastyön nähdään edellyttävän. Samaten työntekijät kokivat työhönsä kohdistuvan valvonnan, kontrollin sekä arvioinnin lisääntyneen. Niukkuus ikään kuin kietoutui uuden julkisjohtamisen käytänteisiin. Näiden paineiden kasvaessa työntekijöiden toimintamahdollisuudet näyttivät kaventuneen. (Mänttari-van der Kuip 2015a.) Onkin ilmeistä, että tällaisessa tilanteessa laadukkaan työn tekemisestä tulee uhanalaista.

Enemmistö työntekijöistä koki, ettei voi tehdä työtään niin hyvin kuin haluaisi ja aivan liian moni koki joutuvansa työskentelemään tavalla, joka on ristiriidassa ammattieettisten arvojen

kanssa. Voimmekin vain aavistella mitä tämä voi pahimmillaan tarkoittaa sosiaalityön asiakkaan kannalta. Yli puolet sosiaalityöntekijöistä koki, että heidän mahdollisuutensa puuttua asiakkaan tilanteeseen riittävän ajoissa sekä pysyä lain vaatimissa aikarajoissa olivat heikentyneet. Yli puolet heistä myös koki, että heidän mahdollisuutensa tarjota asiakkaille riittäviä palveluita olivat huonontuneet. (Mänttari-van der Kuip 2013 ja 2015a.) Tilanne ei siis vaikuta kovinkaan kestävältä asiakkaan avunsaannin kannalta.

Myös työntekijöiden mahdollisuudet tukea asiakasta kokonaisvaltaisesti olivat heikentyneet ja erityisesti lastensuojelutyössä kokonaisvaltainen auttaminen oli vaikeutunut (Mänttari-van der Kuip 2013). Suurimmissa organisaatioissa palveluprosesseja onkin pilkottu yhä pienempiin osiin, minkä seurauksena asiakas ikään kuin kulkee liukuhihnalla seuraavalle työntekijälle asiakasprosessin edetessä (ks. Sinko & Muuronen 2013). Kun tämä yhdistetään työntekijöiden vaihtuvuuteen, yhtälöstä tulee monimutkainen. Prosessi voi muuttua rikkinäiseksi puhelimeksi: tiedonkulku rakoilee ja pahimmillaan katkeaa. Asiakas puolestaan saattaa väsyä selvittämään kerta toisensa jälkeen tilannettaan yhä uudelle työntekijälle.

”Työ ja vastuu hajautuu ja asiakas hämmentyy”, totesi eräs kyselyyn vastannut sosiaalityöntekijä työn eriytymisestä. Ei siis liene yllättävää, että neljännes työntekijöistä kertoi mahdollisuutensa luoda luottamuksellisia asiakassuhteita heikentyneen ja lähes 40 prosenttia koki myös mahdollisuutensa tehdä pitkäjänteistä työtä kärsineen. (Mänttari-van der Kuip 2013.)

Nähtäväksi jää, pystyykö juuri voimaan astuneen uuden sosiaalihuoltolain edellyttämä omatyöntekijä paikkaamaan tätä sirpaleista tilannetta.

Heikentyneet mahdollisuudet eettisesti vastuullisen työn tekemiseen olivat selkeästi yhteydessä työntekijöiden kokemaan pahoinvointiin. Lisääntynyt organisatorinen tilivelvollisuus ja erityisesti työhön kohdistuneet tehokkuus- ja säästöpainet puolestaan olivat yhteydessä heikentyneisiin toimintamahdollisuuksiin. (Mänttari-van der Kuip 2013, 2014 ja 2015a.) Analyysin edetessä huomioni kiinnittyikin yhä tarkemmin siihen, että heikentyvät toimintamahdollisuudet näyttivät kietoutuvan työntekijöiden pahoinvoinnin kokemuksiin. Lähestyin tätä ilmiötä *moraalisen ahdinon* käsitteen avulla (Jamet 1984, 2013). Ajattelen, että tämän hoitotieteissä kehitellyn käsitteen avulla on mahdollista tavoittaa jotakin oleellista työntekijöiden kokemasta pahoinvoinnista. Tarvitaan kuitenkin lisää empiiristä tietoa oman tutkimukseni lisäksi, jotta tavoittaisimme paremmin sen, mitä työssä ja sen käytännöissä tulisi muuttaa. Väitöstutkimukseni mukaan on kuitenkin ilmeistä, että kokemus riittämättömistä resursseista oli selkeästi yhteydessä työntekijöiden moraalisen ahdinon kokemuksiin (Mänttari-van der Kuip 2015b).

Keskittyminen ainoastaan työntekijöiden pahoinvointiin jättää kuitenkin huomiotta sosiaalityöntekijöiden hyvinvoinnin monet sävyt. Työhyvinvointi on muutakin kuin pahoinvoinnin puuttumista, eikä sitä voida tavoittaa vain pahoinvointia tarkastelemalla. Tutkimukseni osoittikin, että työntekijällä voi olla yhtäaikaista niin myönteisiä

kuin kielteisiä hyvinvointikokemuksia. Muun muassa henkisen uupumuksen ja kuormittavuuden kokemuksista huolimatta on tärkeää huomata, että sosiaalityöntekijät olivat innostuneita työstään ja kokivat mielihyvää siihen syventyessään. (Mänttari-van der Kuip 2015a ja 2015c.) Työyhteisölliset tekijät voivat edistää hyvinvointia (Mänttari-van der Kuip 2015c), mutta en usko, että pelkästään myönteistä hyvinvointia tukemalla voidaan ratkaista tutkimuksen selkeästi esiin nostamia toimintaedellytysten puutteita.

Mitä sitten pitäisi muuttaa, jotta työntekijät voisivat tehdä työnsä paremmin ja voisivat työssään hyvin? Ajattelen, että väitöstutkimukseni yhtenä keskeisenä päämääränä on ollut työn ja työolojen ongelmakohtien näkyväksi tekeminen, jotta niihin voidaan puuttua ja jotta työtä voidaan kehittää. Tällainen emansipatorinen intressi on tyypillistä työelämäntutkimukselle, mutta erityisen tärkeä se on sosiaalityön tutkimukselle. Sosiaalityön tähtäimessä kun on ihmisten hyvinvoinnin edistäminen ja elämän muuttaminen paremmaksi.

Sosiaalityöntekijöillä itsellään ei näytä olevan aikaa eikä tilaa yhteiskunnallisen vaikuttamistyön ja rakenteellisen sosiaalityön tekemiseen. Varsin iso osa työntekijöistä ei pitänyt sitä osana työtään. (Mänttari-van der Kuip 2013 ja 2015a.) Sosiaalityöntekijöiden ammattieettinen ohje kuitenkin edellyttää, että sosiaalityöntekijät nostavat esiin työssään kohtaamia eettisiä epäkohtia (Talentia 2013). Käytännössä sosiaalityöntekijöitä on sekä pyritty että onnistuttu hiljentämään, kun he ovat näin tehneet (Tiitinen & Kauppi 2014). Toisin sanoen työn ja työolojen ongelmien

näkyväksi tekeminen on vaikeutunut entisestään. Tällaisessa tilanteessa tutkimuksen rooli asioiden esiin nostamisessa korostuu.

Julkiset palvelut ja sosiaalityö niiden osana ovat aina kamppailleet ja melko varmasti tulevat aina kamppailemaan tarpeeseen nähden riittämättömien resurssien kanssa (Peters 1993). Mitä siis voidaan tehdä, jotta tilanne paranisi? Onko kaikki tosiaan kiinni rahasta? Professori Eileen Munro (2015) totesi tuoreimmassa brittiläisestä sosiaalityötä koskevassa raportissaan, että huomio tulisi suunnata pois prosesseista, tiukkojen proseduurien laatimisesta sekä niiden noudattamisen seuraamisesta. Oleellisempaa on kohdentaa rajalliset resurssit asiakkaiden auttamiseen. Toisin sanoen enemmän työtä itse ihmisten kanssa, vähemmän työtä papereiden ja tietokoneen parissa.

Eräs sosiaalityöntekijä totesi kyselyn päätteeksi, että ”[t]yön sisältöjen sijasta kehitetään tilastoja. Ymmärrän, että niiden avulla tehdään työtä näkyväksi, mutta toivon, että joskus voitaisiin miettiä, mitä on laadukas lastensuojelutyö.” Ajattelenkin, että on aika ryhtyä kehittämään parempia työn rakenteita ja selonteon käytänteitä, jotka tukevat eettisesti kestävästi työn tekemistä. Työn tuloksellisuutta ja tehokkuutta ei voitane kontrolloida saati arvioida päätyneiden asiakkuuksien määrällä eikä työn laatua tapaamisten määrällä. Ehkä työtä ja työn näkyväksi tekemistä tulisikin kehittää enemmän juuri niin, että päähuomio on laadukkaassa työssä ja asiakkaan auttamisessa.

No voisivatko työntekijät sitten paremmin, jos he voisivat tehdä hyvää työtä?

Tämän tutkimuksen perusteella on ainakin selvää, että he voivat huonosti, mikäli he eivät voi tehdä työtään hyvin. Pahoin myös pelkään, että kiireen ja paineiden keskellä sekä työntekijöiden uupuessa jotakin voi jäädä huomaamatta. Kun aikaa ei jää aitoihin kohtaamisiin, tarvittaessa pysähtymiseen ja päätösten reflektointiin tai ylipäätään asiakkaiden kasvokkaiseen tapaamiseen, ihmisten hätä jää näkemättä ja kuulematta, mikä voi johtaa kohtalokkaisiin seuraamuksiin.

Marraskuussa 2014 viisi vantaalaista sosiaalityöntekijää totesivatkin kirjoituksessaan Helsingin Sanomissa näin: ”Pelkäämme, että kun seuraava vakava, jopa lapsen hengen vaativa tapaus tulee ilmi, se tapahtuu meidän vahtivuorollamme. Enemmän tai myöhemmin jotakin hirveää sattuu, jossain päin Suomea. Teemme kaksitoistatuntisia työpäiviä ja tulemme sunnuntainakin töihin, että niin ei kävisi. Pelastamme ihmisiä, mutta meitä ei ole tarpeeksi.” (Helsingin Sanomat 4.11.2014)

Tämä tutkimus sekä monet aiemmat selvitykset ovat selkeästi osoittaneet, että sosiaalityöntekijät työskentelevät jaksamisensa ääri rajoilla ja he eivät voi tehdä työtään hyvin työn kasvavien paineiden puristuksessa. On myös ilmeistä, että asiakkaiden mahdollisuudet saada asianmukaista apua ovat tällaisessa tilanteessa uhattuna. ”Ihmisoikeudet eivät [kuitenkaan] ole luksus, johon on joskus varaa. Ne ovat sitovia velvoitteita, joista valtio kantaa vastuun”, muistutti Ihmisoikeusliiton puheenjohtaja Reetta Toivanen toukokuussa 2015 julkaistussa tiedotteessa, joka käsitteli hallitusohjelman leikkausten ihmisoikeusvaikutuksia (Ihmisoikeusliitto 2015).

Meillä on jo varsin paljon tietoa siitä, mikä sosiaalityössä kuormittaa ja synnyttää pahoinvointia. Mielestäni onkin tullut aika toimia, mikäli halutaan, ettei sosiaalityöntekijöiden peloista tule taas kerran totta.

VIITE

¹ Puheenvuoro on Jyväskylän yliopistossa 29.5.2015 tarkastetun sosiaalityön väitöskirjan (Mänttari-van der Kuip 2015a) lectio praecursoria.

KIRJALLISUUS

- Arendt, Hannah (2006 [1963]) Eichmann in Jerusalem: a report on the banality of evil. New York: Penguin Books.
- Banks, Sarah (2004) Ethics, Accountability and the Social Professions. New York: Palgrave Macmillan.
- Banks, Sarah (2011) Ethics in an age of austerity: Social work and the evolving New Public Management. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice* 20 (2), 5–23.
- Banks, Sarah (2014) Reclaiming social work ethics: challenging the new public management. Teoksessa Iain Ferguson & Michael Lavalette (toim.) *Ethics, Critical and Radical Debates in Social Work*. Bristol: Policy Press, 1–24.
- Dominelli, Lena (1999) Neo-liberalism, social exclusion and welfare clients in a global economy. *International Journal of Social Welfare* 8, 14–22.
- Eräsaari, Leena (2014) Sosiaalityö markkinoilla. Teoksessa Riitta Haverinen, Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 125–140.
- Guardian 19.5.2015: Social work in Greece: ‘I haven’t been paid for nine months’. Grassroots groups are supporting people abandoned by the welfare state, but six years of austerity have stretched them to breaking point. <http://www.theguardian.com/social-care-network/2015/may/19/social-work-in-greece-i-havent-been-paid-for->

- nine-months Luettu 20.5.2015.
- Harvey, David (2005) *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Helsingin Sanomat 4.11.2014: Lastensuojelu on kriisissä: "On ajan kysymys, milloin taas joku lapsi kuolee". <http://www.hs.fi/kaupunki/a1414997221316> Luettu 20.5.2015.
- Hood, Christopher (1991) A public management for all seasons? *Public Administration* 69 (1), 3–19.
- Ihmisoikeusliitto (2015) Leikkausten ihmisoikeusvaikutukset mietittävä ennen päätöksiä. <http://ihmisoikeusliitto.fi/leikkausten-ihmisoikeusvaikutukset/> Luettu 27.5.2015.
- Jameton, Andrew 1984. *Nursing practice: the ethical issues*, Lontoo: Prentice-Hall.
- Jameton, Andrew 2013. A Reflection on Moral Distress in Nursing Together With a Current Application of the Concept. *Journal of Bioethical Inquiry* 10 (3), 297–308.
- Juhila, Kirsi (2009) Sosiaalityön selontekovelvollisuus. *Janus* 17 (4), 296–312.
- Julkunen, Raija (2001) Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija (2004) Hyvinvointipalvelujen uusi politiikka. Teoksessa Lea Henriksson & Sirpa Wrede (toim.) *Hyvinvointityön ammatit*. Helsinki: Gaudeamus, 168–186.
- Julkunen, Raija (2006) Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.
- Lorenz, Walter (2005) Social Work and a New Social Order – Challenging Neoliberalism's Erosion of Solidarity. *Social Work & Society* 3 (1), 93–101.
- McDonald, Catherine (2006) *Challenging Social Work: The Context of Practice*. Basingstoke: Palgrave.
- Munro, Eileen (2015) The Social Work Survey 2014–2015. <http://www.liquidpersonnel.com/docs/2014-2015-Social-Work-Survey-Report.pdf> Luettu 20.5.2015.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2013) Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (1), 5–19.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2014) The deteriorating work-related well-being among statutory social workers in a rigorous economic context. *European Journal of Social Work* 17 (5), 672–688.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015a) Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015b) Moral Distress among Social Workers – The Role of Insufficient Resources. *International Journal of Social Welfare* (julkaistu etukäteen sähköisesti maaliskuussa 2015, DOI: 10.1111/ijsw.12163).
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015c) Sosiaalityöntekijöiden työyhteisölliset voimavarat subjektiivisen työhyvinvoinnin selittäjänä kunnallisessa sosiaalihuollossa. *Työelämäntutkimus* 13 (1), 3–19.
- Otto, Hans-Uwe & Ziegler, Holger (2006) Capabilities and Education. *Social Work & Society* 4 (2), 269–287.
- Peters, Guy B. (1993) Tragic choices: Administrative rulemaking and policy choice. Teoksessa Richard A. Chapman (toim.) *Ethics in public service*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 43–57.
- Pierson, Paul (2001) Coping with Permanent Austerity. *Welfare State Restructuring in Affluent Democracies*. Teoksessa Paul Pierson (toim.) *The New Politics of the Welfare State*. New York & Oxford: University Press, 410–456.
- Sen, Amartya (1992) *Inequality Reexamined*. Harvard: Harvard University Press.
- Sen, Amartya (1993) *Capability and Well-being*. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 30–53.
- Sinko, Päivi & Muuronen, Kaisu (2013) *Olisiko jo tekojen aika?* Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto & Talentia ry.
- Talentia (2013) *Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet*. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.
- Tiitinen, Laura & Kauppi, Arto (2014) Viisi vaientamisen tapaa – sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt. *Oikeus* 43 (2), 125–146.
- Wight, Colin (2006) *Realism, science and emancipation*. Teoksessa Kathryn Dean, Jonathan Joseph, John Michael Roberts & Colin Wight (toim.) *Realism, philosophy and social science*. Hampshire & New York: Palgrave Macmillan, 32–64.